

Turinys

Pratarmė 9

Įvadas 11

Etnogenezė ir jos tyrimų sudėtingumas 11

(kalbotyros 11, archeologijos 13 ir antropologijos 14 indėlis)

Lietuvių etnoso ištakos 15

Indoeuropiečiai 16

(terminas 16, šios šeimos kalbų išplitimas 16, raidos sudėtingumas 17, baltų-slavų-germanų dialektinė sritis 17)

Baltai 18

Terminas *baltai* 18

Seniausios istorinės žinios 20

Priešistorinės gyvenamosios vietos 22

(hidronimijos studijos 22, baltų protėvynė 27, kontaktai su finais 29)

Materialinė ir dvasinė kultūra 33

(gintaro kelias 36, baltų religija 37)

Santykiai su kaimynais 40

(su finais 40, iranėnais 58, germanais 58, slavais 59)

Kalba 60

(rekonstrukcijos sunkumai 60, kalbos archajiškumas 61)

Baltų suskilimas 62

(to vyksmo tyrimo sunkumai 62, kalbos skirtumai 65, vakarų baltai 70, aisčiai 70, prūsai 73, prūsų gentys 74, jotvingių genčių junginys 76, kiti vakarų baltai 81, prūsų išnaikinimas 82, prūsų materialinė ir dvasinė kultūra 83, prūsų kalbos paminklai 84, prūsų tarmės 87, prūsų kalba 88)

Rytų baltai 97

Bendros pastabos 97

(rytų baltų kaimynai 97, materialinė ir dvasinė kultūra 98)

Kalba 100

Baltų rytuose išnykimas 114

(slavų įsiveržimas ir baltų asimiliavimas 114, Pamaskvės galindai 116, kitos baltų gentys 119, baltų substrato vaidmuo rytiniams slavams, ypač gudams 120, slavų kalbų baltizmai 123)

Rytų baltų suskilimas 142

(tyrimo sunkumai 142, kalbos diferenciacijos vyksmas 143)

Kuršiai 146

Žiemgaliai 154

Sėliai 161

Latgaliai 165

(latviai, latvių etnogenezė 169, latvių kalba 170, latvių tarmės 176, latvių raštija ir kalbos tyrimas 177)
(lietuvių etnoso ištakų schema 179)

Lietuviai 181

Pirmosios žinios apie lietuvius ir Lietuvos vardas 181

(sritiniai pavadinimai 182, Žemaičiai, Aukštaičiai 183, *Lietuva* 184)

Ribos ir ryšiai su kitomis baltų gentimis 190

Su kuršiais 191

(jų substratas žemaičių tarmėje 191)

Su žiemgaliais 196

Su sėliais 197

Su latgaliais 199

Su prūsais 201

(lietuvių kalbos prūsizmai 204)

Su jotvingiais 211

(dykros apgyvendinimas 215, lietuvių kalbos reliktai pietuose 216)

Ribos ir santykiai su rytiniais slavais 224

(slavų krikštas ir bizantinės kultūros plitimas 224,

sąlytis su dregovičiais 225, krivičiais 226, lietuvių veržimasis į rytus 226, etninės ribos ir priesagos *-išk-* paplitimas 227, Obolcai 230)

Lietuvių kalbos liekanos rytiniuose pakraščiuose 232

Sąlyčio su slavais atspindžiai lietuvių kalboje 239

(fonetika 240, morfologija 241, leksika 242)

Materialinė ir dvasinė kultūra 246

(žemdirbystė 247, gyvulininkystė 248, amatai 250, prekyba 252,

vikingų epocha 253, gyvenvietės ir pilys 255, visuomeninis gyvenimas, šeima 256, tikėjimas ir dievų panteonas 257)

Lietuvos valstybė ir lietuvių tauta 267

(santykiai su totoriais 268; su Rusia 269; slavakaliai lietuviai 271;

rašomosios kalbos Lietuvos valstybėje, slaviškoji raštinių kalba 273;

su vokiečiais 277; krikščionybės Lietuvoje ištakos: Rytų krikščionybė 279.

Vakarų krikščionybė 282; diduomenės sulenkėjimas 285)

Vėlyvieji etnogenezės reiškiniai 286

Tautos atgimimas 286

Etnokultūrinių sričių susidarymas 286

Žemaitija 290

Aukštaitija 292

Dzūkija 295

Sūduva–Užnemunė–Suvalkija 296

Mažoji Lietuva 298

Baigiamosios pastabos 304

Sutrumpinimai 302

Literatūra 304

Summary	306
Žodžių rodyklė	309
Pavardžių (asmenvardžių) rodyklė	317
Vietovardžių rodyklė	322